

Glasovne spremembe I (nadaljevanje)

4. Dodajanje in odvzemanje/izbris fonetičnih lastnosti (Orešnik: 5. poglavje)

Prerazporeditev fonetičnih lastnosti na segmentih. (glej Fonetika in fonologija, 1. letnik)

4.1. Palatalizacija/Mehčanje/Nebnjenje

Delno prilikovanje soglasnika sosednjemu prednjejezičnemu drsniku ali samoglasniku (prehodna prvina podobna [j]).

Primer sinhronne palatalizacije: /k/ v *key* proti *car*

Primeri:

ro**k**a – roč**i**ca

nog**a** – nož**i**ca

stre**h**a – streš**i**ca

chease **K**äse

child **K**ind

chin **K**inn

church (cyrice v OE)

latinsko centum > italijansko cento [tʃ...]

4.2. Labiovelarizacija/Ustničnomehkonebnjenje

Prilikovanje soglasnika sosednjemu zadnjejezičnemu in zaokroženemu glasu (prvina kot [w]).

Primer: poljščina

długo 'dolgo'

Primer: angleščina /l/ na koncu zloga; [ɫ]: *ball, feel, field, milk*

Danes v JV Angliji: ba[w], fee[w], fie[w]d, mi[w]k

[l] > [w] *walk, talk, yolk, folk*

[w] se priključi k predhodnemu samoglasniku, v pisavi <l> ostane.

4.3. Nazalizacija

Ponavadi jo povzroči sosednji nosni soglasnik (samoglasnik + nosnik): samoglasnik dobi nekaj nosniških značilnosti.

Primer: angleščina v Severni Ameriki: *can't, don't, punt*

[n] > { }; *can't* proti *cat*

Primer: francoščina

pain 'kruh' [pɛ̃]

faim 'hunger' [fã]

bon 'dober' [bɔ̃]

Dva segmenta se združita v en sam segment.

Podobno: angleščina: *issue, tissue, nature, education* (C+j ali zlitnik?)

Nasprotni proces: segmentalizacija

franc. *musique* > angl. *music* m[ju]sic

4.4. Retrofleksnost/Zavihanost

Konica jezika se zavija proti dlesnim ali še bolj nazaj.

stara indijsščina: ʂ ɖ ʈ

angleščina: ɟ

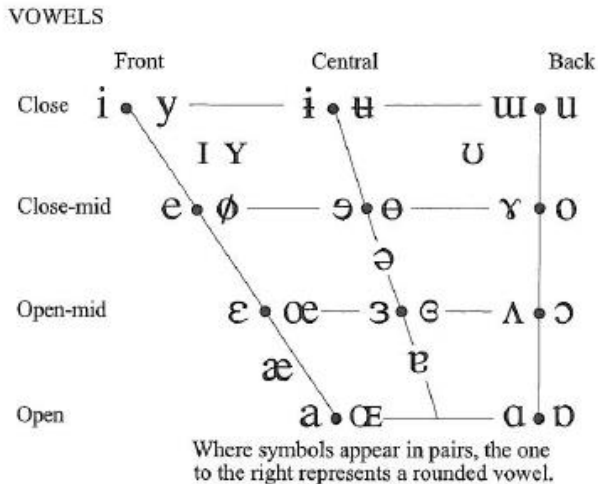
švedščina, norveščina: ɟ ɖ ʈ

Začne se kot prilikovanje, npr. [t, d] se priličita [r]

cord - cod

5. Samoglasniki in zgradba zloga

Ponovi: samoglasniški štirikotnik, Fonetika in fonologija, 1. letnik

5.1. Spremembe samoglasnikov (Trask, str. 78, 79)

- **raising:** Old English *ham* ([hɑ:m]), Modern English *home* ([ho:m] and its variants, such as Received Pronunciation [həʊm])
- **lowering:** pre-French *[vī] ‘wine’ > French *vin* [vɛ̃]
- **fronting:** Basque *dut* ‘I have it’ > Zuberoan *düt* [dɪt]
- **backing:** pre-Old English **dægās* ‘days’ > Old English *dagas*
- **rounding:** Old English *wæter* > early Modern English *water*. At the time, the word was still probably pronounced [watər] (as it still is by many Scottish people). The present RP pronunciation is [wɔtə].
- **unrounding:** Compare Modern German *Bücher* ‘books’ [byxə], descended from Old High German [bøxər], and Luxembourgish *Bicher* [bɪʃə], from the same source
- **centralization:** Latin *campu* ‘field’ > Romanian *cîmp* [kɪmp]
- **lengthening** (also called **tensing**): Old English *c[i]ld* ‘child’ > Middle English *ch[i:]ld*
- **shortening** (also called **laxing**): Old English *fi:fta* ‘fifth’ > English *fifth*
- **diphthongization:** Latin *bonu* ‘good’, *bene* ‘well’ > Spanish *bueno*, *bien*
- **monophthongization:** Old French *eux* ‘them’ [ew], *aube* ‘dawn’ [awb] > French [ø], [o:b]

preglas; nižanje, višanje, pomik naprej, pomik nazaj
daljšanje in krajšanje samoglasnikov
razokroženje
sredinjenje

dvoglašenje (podvoglašenje, udvoglašenje, diftongizacija)
poenoglašenje (monoftongizacija)

Več sprememb na enem samoglasniku:

lat. *ebriacu* 'pijan' > ital. *ubriaco* 'pijan'
lat. *rota* 'kolo' > ital. *ruota* [rwɔ:ta] 'kolo'

5.2. Fonetična motivacija za spremembe samoglasnikov

Velikokrat nejasna fonetična motivacija za spremembe; različna stopnja spreminjanja med jeziki. Npr. italijanščina, baskovščina proti angleščini in francoščini

Primer: angleščina danes

NYC *Gee, that's too bad* > *Chee, des too beard*
RP *cat, cut*

Včasih so spremembe motivirane:

➤ Naglas

angleščina: *photo, photography*

nenaglašeni > polglasnik

➤ Zgradba zloga

CV >> **CVC** >> **CCVCC**

Samoglasnik v odprtem zlogu – dolg; samoglasnik v zaprtem zlogu – kratek: angl. *see, seat*, slov. *miš-mi.ši*

Dolg samoglasnik v zaprtem zlogu s kompleksno kodo > kratek

OE *fi:f* 'pet' > *fifth*

5.3. Zev (Orešnik, 7.2.2.)

Stik med zlošnima glasovoma.

Načini za odpravo zevi (Trask), baskovščina, določni člen *-a* kot pripona na samostalniku.

astoa 'osel', *lorea* 'roža'

1. preobrazba samoglasnika v drsnik: ast[w]a, lor[j]a.
2. sprememba samoglasnika tako, da je čim bolj različen od sosednjega samoglasnika: ast[u]a, lor[i]a
3. vstavljanje drsnika :zaldia 'konj', burua 'glava' > zaldi[j]a, buru[w]a
4. zlitje dveh enakih samoglasnikov v enega: neskaa 'dekle' > neska
5. vtikanje soglasnikov med dva samoglasnika > CV; angleščina: povezovalni r 'linking r', vrinjeni r 'intrusive r'

angleščina: far [fa:], far away [fa:raweɪ] povezovalni r

Cuba [r] and China
 the idea[r] is
 I saw[r] it
 draw[r]ing, withdraw[r]al

5.4. Nadomestno daljšanje ('compensatory lengthening')

Samoglasnik se podaljša hkrati s tem, ko onemi nek drug segment iz besede/zloga, dolžina besede/zloga pa ostane ista.

angleščina: *finf ali *fimf > five 'pet' ; (primerjaj z nemško fünf)

6. Spremembe na celih segmentih

To so spremembe, kjer se spremeni število oz. vrstni red segmentov v glasovni verigi.

6.1. Onemitev segmenta (Orešnik, 7. poglavje)

- Onemitev segmenta v vzglasju: afereza

angl. knee, knot, knife

- Onemitev segmenta v izglasju: apokopa

francoščina: lit, gros, murs, part, aimer

Samoglasniki: especial > special
 opossum > possum
 make, time

- Onemitev segmenta (samogl.) v medglasju: *sinkopa*

angl. *chocolate, camera, police, correct, medicine, battery, dictionary*

6.2. Dodajanje segmentov

epenteza (dodajanje na splošno, ožje: dodajanje soglasnikov), *anaptiksa* (dodajanje samoglasnikov)

- začetek besede: vtikanje protetičnega samoglasnika

lat. *spatha* 'meč' > šp. *espada*
statu 'država' > *estado*
scala 'lestev' > *escala*
smeralda 'smaragd' > *esmeralda*

španščina: *esnob, eslálom, estricnina, Estrasburgo*

baskovščina: *Erroma* (Roma), *erradion* (radium), *erruby* (ruby), *Errusia* (Rusija).

- konec besede: ponavadi vtikanje soglasnika/dodajanje zapornika na koncu besede

slovenščina: *jaz* > *jest*
angleščina: *no* > *nope*
srednja angl. *amonges, amiddes* > *amongst, amidst*

- dodajanje segmentov sredi besede

anaptiksa, angl.: *athlete* > 'athalete'
film > 'fillum'
Henry > 'Ennery'
England > 'Engaland'

epenteza soglasnikov, angl.: *prince* > 'prints'

slovenska narečja: vtikanje /j/: *pejč, kojn, pojsla*

6.3. Premet

Glasovna sprememba, pri kateri glasovi zamenjajo mesto.

slovenščina: *bečela* > *čebela*

pragermansko **aiskō* > OE *ēascian/ēaxian*
mod. angl. *ask* (*He axed me a question.*)

lat. *crocodilu* > šp. *cocodrilo*

6.4. Haplologija

Glasovna sprememba, pri kateri se izgubi cel zlog pred ali za glasovno podobnim ali celo enakim zlogom.

morfonologija = *morfo*+*fonologija*

angl. *gentle-ly, simple-ly* > *gently, simply*

lat. *nutritrix* > *nutrix* 'dojilja'

6.5. Na kratko o redovitosti/regularnosti glasovnih sprememb, (Orešnik, 3. poglavje)

Nekatere spremembe so neredovite, npr. premet (skoraj vedno).

Nekatere spremembe so redovite = pojavijo se v vseh besedah v nekem določenem glasovnem okolju.

Npr.:

- lat. spreproščanje dvojnih soglasnikov: *cuppa* > *copa*

- ohlapni /t/ v ameriški angleščini

- ruščina: zvoneči nezvočnik na koncu besede postane nezvoneč

- japonščina: starojaponski /p/ > /h/ (razen podvojen)

Izjeme:

lat. *strata, lacu* > ital. *strada, lago*

vendar: lat. *rota, ficu* > *ruota, fico, *ruoda, *figo*

Podmena o redovitosti glasovnih sprememb.